

STENOGRAFIJA IN SLOVENKE.
FRANJO KLEMENČIČ. TRST.

Lani je priobčila »Slovenka« na strani 94. s. zanimiv članek pod naslovom »Ženske kot stenografinke«. Na koncu tega članka je bila izražena želja, »da bi se tudi Slovenke zavzele za to velevažno umetnost.« O izrazu »umetnost« bi se dalo sicer prepričati. Tolike časti menda stenografija ne zasluži. Dober stenograf mora biti seveda vsestranski izobražen; zlasti jezik, v katerem stenografira, mora imeti docela v svoji oblasti, a »umetnik« še radi tega pač ni. Stenografija je in ostane — ročnost. Vkljub temu pa je gori navedena želja popolnoma opravičena, saj dandanes pač ne treba več dokazovati velike važnosti stenografije.

Da čutijo tudi Slovenci potrebo te »umetnosti«, dokazuje že samo dejstvo, da sta Nestorju slovenske stenografije, prof. Bezensku, v razmerno kratki dobi sledila na to polje dva pisatelja, in sicer prof. F. Magdič*) leta 1898., a lani ozir. letos prof. Fr. Novak z dvema precej debelima knjigama. (Slov. stenografija, I. del: korespondenčno pismo. V Ljubljani, Kleinmayr & Bamberg 1900. Cena 3 K. in II. del: debatno pismo, v Ljubljani 1901., cena 2 K 50 st.) Prvi del ima 84 tiskanih in 68 litografiranih strani, drugi del pa 64+28. Že, ako primerjamo obseg Magdičeve knjige z obsegom Novakovih dveh, moramo sklepati na napredek. In zares nam je podal Magdič le kratko navodilo, bolj za take, katerim je Gabelbergerjev sestav n. pr. nemški,

že znan, dočim imamo v Novakovih knjigah obširno in popolno znanstveno delo, h kateremu se zamore stenograf za teči v vseh potrebah.

Ne strinjalo bi se z namenom teh vrstic, ako bi hotel obširno ocenjevati Novakovo stenografijo; naj omenim le toliko, da so jo domači strokovnjaki natančno pregledali ter se izrazili o njej zelo laskavo (n. pr. prof. Mijo Vamberger v »Ljublj. Zvonu«), a da jo hvalijo tudi tuji.

Približali smo se torej za precejšen korak izpolnitvi želje, izražene v lanski »Slovenki«. Saj imamo sedaj na razpolago znanstveno, popolno stenografijo, o kateri bi bilo le želeto, da se je poprimajo vsi, ki se bavijo s to stroko, tudi tisti, ki so se že učili po Bezenskovi ali Magdičevi knjigi. To ni nemogoče, ker je razlika v pisavi teh treh učiteljev neznatna, dočim je Novakova vsekako najbolj praktična in dosledno izvedena do konca, t. j. do komornega pisma, s katerim lahko sledimo i najhitrejšim govorom.

Velikega pomena bi bilo, ako se poprimajo vsi slov. stenografi Novakovih načel in začnejo rabiti njegove okrajšave; le tako je mogoče, da napravimo konec zmešnjavi, ki vlada v tem oziru mej nami sedaj, ko zamore le redkokteri stenograf čitati pismo svojega druga. Le na ta način pridemo do edinstva in s časom morda do vseslovenskega stenografskega društva, ki bi bilo nekak »forum« v stenografskih stvareh, in do stenografirane glasila.

Da je tako »sodišče« v stenografskih stvareh potrebno, izhaja že iz tega, da je stenografija navezana na jezik, ki je pa živ organizem ter se neprestano razvija. Tudi stenografija torej ne more biti nikak-

*) »Slovenska stenografija.« (Sostav Gabelbergerjev). Priredil: F. Magdič, profesor v p. Zagreb, 1898. Tisk in litografija Jul. Hühna v Zagrebu. Str. 32+32.

šen petrefakt, nego je podvržena razvitku in napredku.

Toda bojim se, da vsa ta izvajanja bore malo zanimajo cenjene čitateljice »Slovenke«; zato hočem kreniti drugam.

Vedno več Slovenk prihaja žalibog v položaj, da morajo same misliti na svojo prihodnost, na svoj vsakdanji kruh. Za slabo plačano delo v tovarnah marsiktera že zaradi svoje telesne nesposobnosti ni pripravna. Umetnice, ki bi se smele z nado na uspehe posvetiti godbi, slikarstvu, odru itd., so kaj redko sejane, ne glede na gmotne žrtve, ki so neobhodno združene s stremljenjem po umetniški karijeri. Učiteljice, poštné in brzobjavne uradnice tudi ne morejo biti vse. Kaj torej preostaja izobraznim Slovenkam, ki so vsled kake nesreče postavljene na lastne, šibke noge in ki vendar, že iz fizičnih vzrokov, ne morejo — nositi maite? Zasebne službe: odvetniške in notarske pisarne, trgovinski komptoarji itd.

In zares štejemo dandanes več in več gospic, ki so se predrznile v takih službah delati gospodom — konkurencu. Nazori o svobodni konkurenci so različni ter bi se n. pr. jaz ne upal zagovarjati načelno take svobode. Ali v tem slučaju sem menenja, da bi konkurenca bila le koristna za oba spola. Mladi možje bi bili primorani, poprijeti se resnejših in težavnejših nalog, nego je problematično vegetiranje v zasebnih pisarnah. Take žlužbe bi pač že sedaj lahko namesto moških opravljale ženske, dočim bi se prvi morali v večji meri posvečati aktivnejšim strokam, n. pr. trgovini in obrti, kjer nas čaka ogromno dela, ako hočemo ustaviti povodenj tujinstva ter narodu zagotoviti obstanek.*)

*) Sploh bi se naša možka mladina naj večkrat spomnila pripovedke, ki nam jo je sporočil Aristotel o svojem prijatelju in učencu Heraklitu s Ponta. Ko so namreč nekoč prijatelji iskali tega grškega modrijana, našli so ga v neki kovačnici ter se zavzeli, da tako

Služba navadne pisarice v zasebnih uradih pa seveda tudi ni »z rožicami nastlana«. Že z gmotnega stališča ne. V tem oziru je bilo v lanski »Slovenki« čitati več prav zanimivih dopisov, iz katerih je izhajalo, da zaslužek, ki ga dandanes dovoljujejo nekateri slovenski odvetniki in notarji, trgovci itd. svojim uslužbenkam, nikakor ne zadostuje, da bi se dotičnica mogla zadostno hraniti in primerno oblačiti, kamoli da bi ji še kaj ostalo v nabavo knjig, v razvedrilo in za stare dni. So gospodje na Slovenskem, ki svoji uradnici »principijelno« ne plačajo več nego 50 kron na mesec... Kaj hočete proti »načelom«?!

Ako bi se pa Slovenke pravočasno začele zanimati za stenografijo — potem bi se podoba kmalu obrnila. Dobri stenografi, zlasti ako so zmožni več jezikov, so še vedno mnogo zahtevano blago na delavskem trgu slovenskem.

Že lani je pisala »Slovenka«, da je stenografija »poklic, povsem pripraven za ženske ter odgovarjajoč njih lastnostim in nagonom. Lahka roka, gibčnost in urno pojmovanje jih usposobljajo kakor nalašč za delo, ki zahteva nekako nežnost in do vzetnost.« In to je živa resnica! Pozabiti seveda ne smemo, da je prvi pogoj dobre stenografije: popolno znanje jezika in pa — občja naobrazba.

slaven filozof trati svoj čas s tem, da opazuje ubogega, zaničevanega rokodelca pri njegovem delu. Modrijan pa jih je pozval bliže, rekoč: »Le vstopite, tudi tukaj bivajo bogovi!«

Nauk, ki ga lahko crpimo iz te pripovedke, je jasen. Današnja vzgoja, ki temelji na proučevanju klasiških grško-rimljanskih starin, nam je vzela vsak smisel za vrednost rokodelstva in mehničnega dela sploh. Dandanes se zdi mnogim nadutežem, da bi ponižali svoje sinove, ako bi jih dali učiti se rokodelstva. Rajši naj postanejo gospodje-pisarji s plačo 30—40 gld. na mesec! No, jasni se je začelo tudi že tukaj. Grof Lev Tolstoj odloži semtertje svoje zlato pero — da zakrpa par čevljev! Sreča bi bila za človeštvo, da imamo mnogo takih modernih Heraklitov, ki bi nam sklicali iz rokodelnic: Le vstopite, tudi tukaj bivajo bogovi!

Polagal bi torej Slovenkam na srce, da si nabavijo krasno Novakovo stenografijo ter da predelajo vsaj I. del, ki za navadne potrebe v pisarnah zadostuje. Prepričan sem, da bo vsaka Slovenka, kateri se omili korespondenčna stenografija, z veseljem segla tudi po drugem delu ter postala, po primerni vaji, tudi sposobna za debatno pisavo.

Toda neke težave ne smemo o tem prezreti. Že prof. Vamberger je v recenziji Novakove stenografije opozoril na težkoče, ki bi jih našli samouki o proučevanju teh knjig. Za samouke bosta ti knjigi — to je i moje menenje — preobširni in semtertje pretežki.

Kaj bi se dalo tu storiti, kako popularizirati to prepotrebno »ročnost«?

Najboljše bi pač bilo, če bi nam prof. Novak podal v krajši obliki preglednejšo knjigo za samouke. Nihče drug bi ne mogel te naloge tako lepo izvršiti kakor on sam. Tu nastaja seveda drugo važno vprašanje — glede financ. Dokler ne bodo pokriti stroški za prvi dve knjigi, težko da bi mogli dobiti novo priročno stenografijo. Zato pa naj bi vsi, katerim dopuščajo razmere, takoj segli po teh knjigah, katerim je cena, (neglede na velikanski trud pisateljev) že z ozirom na preciznost litografranega dela zares nizka.

Pa še nekaj druga bi se dalo storiti, in to takoj, ne da bi čakali nove knjige. Ako bi nam dovolil g. prof. Novak in bi se oglasilo dovolj udeleženk, naročnic »Slovenke«, bi lahko prinašali po Novakovi stenografiji sestavljena »učna pisma« kot prilogo »Slovenke« ...

Vsako tako pismo bi imelo poleg teoretičnega dela tudi praktične vaje, t. j. naloge, katere bi morale dotične naročnice vsakikrat napraviti ter pošiljati uredništvu »Slovenke« v pregled in popravljanje. Na ta način bi bile dotičnice prisiljene, dovršiti pričeto učenje ter si pridobiti za slučaj potrebe sredstvo za boljše gmotne raz-

mere v bodočnosti. Tako širijo znanje stenografije med narodom tudi Nemci.

Stroški, ki bi bili združeni s tako prilogo, bi bili neznatni: izvečine poština. Odvisna bi bila cena seveda od števila udeleženk.

Na vsak način bi želel slišati o tem predlogu tudi druga menenja, predvsem ga. prof. Novaka samega, katerega tem potom uljudno prosim, da se blagovoli oglasiti o predmetu, ako mogoče, že v prih. »Slovenki.«

TUJE OČI. ZOFKA KVEDER. PRAGA.

Mal, ukusno urejen budoair.

Vanda, jako krasna a bleđa, bolehná brunetka, -- 24 let stara; njen mož Leo, v sredini tridesetih.

Vanda kleči na tleh in jemlje iz velike škaflice male otroške nogavice, čepice, rdeče cipelice iz safijana, nekaj polomljenih igrač; vsako stvar strastno poljublja in tiho ihti: Ravno danes je pol leta! Moj Bog! Moj mali ubogi Danko! V teh cipelicah je pred par meseci še tekal okrog, obhojene so, oblika njegovih malih nogic se še pozna! In te nogavice, na prstih je še mala luknjica! Ah, ti, ti! Kako male rožaste prsteke je imel!... In v to trobentico je tolikokrat piskal pred mojimi vrati... Mam' odpri, mam' odpri! In njegove mehke rokice so škrabljale po vratih... In nikdar več ga ne vidim, nikdar več mi ne uide v sami srajčici iz postelje. Ah!...

Leo vstopi, osupel: Vanda, ti zopet plačeš, umiri se! (Dvigne jo k sebi) Ne tako obupavati! Vanda, moja Vanda!

Vanda: Danes je pol leta!

Leo: Vein. Bil sem zunaj. Nesel sem mu rož, vse polno rož. Tako rad je imel cvetlice.

Vanda: In mene nisi vzel s seboj!

Leo: Ti se moraš čuvati, Vanda! Tako si zopet bleđa. Ali se ne moreš nekoliko umiriti, polagoma pozabiti.